

•เขียนโดย Administrator•

•วันพุธที่ 31 ธันวาคม 2014 เวลา 00:00 น. • - •แก้ไขล่าสุด • •วันพฤหัสบดีที่ 04 เมษายน 2013 เวลา 07:52 น. •

เมืองแพร่เป็นเมืองโบราณสร้างมาช้านานแล้วตั้งแต่อดีตกาล แต่ยังไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัดว่าสร้างขึ้นในสมัยใดและใครเป็นผู้สร้าง เมืองแพร่เป็นเมืองที่ไม่มีประวัติของตนเองหรือจารึกไว้ในที่ใดๆโดยเฉพาะ นอกจากปรากฏในตำนานพงศาวดาร และจารึกของเมืองอื่นๆ บ้างเพียงเล็กน้อย เช่น หลักฐานจากตำนานเมืองเหนือ พงศาวดารโยนก และศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงเมืองแพร่น่าจะสร้างยุคเดียวกันกับกรุงสุโขทัย เชียงใหม่ ลำพูน พะเยา น่าน ซึ่งบ้านเมืองของเมืองแพร่ ในยุคนั้นคงไม่กว้างขวางและมีผู้คนมากมายเหมือนปัจจุบัน เมืองแพร่มีชื่อเรียกกันหลายอย่าง ตำนานเมืองเหนือเรียกว่า "พลนคร" หรือ "เมืองพล"

ในสมัยขอมเรืองอำนาจ ราว พ.ศ. 1470 - 1540 นั้น พระนางจามเทวีได้แผ่อำนาจเข้าครอบครองดินแดนในเขตลานนา และได้เปลี่ยนชื่อเมืองในเขตลานนาเป็นภาษาเขมร เช่น ลำพูนเป็น ทริภุญไชย น่านเป็นนันทบุรี เมืองแพร่เป็นโกศยันคร หรือนครโกศยัน ชื่อที่ปรากฏในศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหง เรียกว่า "เมืองพล" และได้กลายเสียงตามหลักภาษาศาสตร์เป็น "แพร่" ชาวเมืองนิยมออกเสียงว่า "แปะ"

เมืองแพร่สมัยก่อนกรุงสุโขทัย พ.ศ. 1654-พ.ศ. 1773

พงศาวดารโยนก กล่าวถึงเมืองแพร่ว่า "จุลศักราช 461 (พ.ศ. 1654) ขุนจอมธรรมผู้ครองเมืองพะเยา เมื่อครองเมืองพะเยาได้ 3 ปี ก็เกิดโอรสองค์หนึ่ง ขนานนามว่า เจือง ต่อมาได้เป็น ขุนเจือง" พ่อขุนเจืองอายุได้ 16 ปี ไปคล้องช้าง ณ เมื่อน่าน พระยาน่านตนชื่อว่า "พละทเวะ" ยกราชธิดาผู้ชื่อว่า นางจันทร์เทวีให้เป็นภรรยาขุนเจือง

เมืองแพร่เป็นเมืองที่สร้างขึ้นแล้วในระหว่างจุลศักราช 421 - 461 (พ.ศ. 1614 - 1654) แต่คงเป็นเมืองขนาดเล็กและจะต้องเล็กกว่าเมืองพะเยาด้วย ในระหว่าง พ.ศ. 1655 - พ.ศ. 1773 เมืองแพร่อยู่ในอำนาจการปกครองของขอมเพราะในระยะเวลาดังกล่าว ขอมเรืองอำนาจอยู่ในอาณาจักรลานนาไทย มีข้อน่าสังเกตว่าในระยะที่ขอมเรืองอำนาจได้เปลี่ยนชื่อเมืองแพร่เป็นโกศยันคร (โกศยันหมายถึงผ้าแพรเนื้อดี) แต่ไม่มีเหตุการณ์สำคัญอะไรปรากฏให้เห็น

เมืองแพร่สมัยกรุงสุโขทัย (พ.ศ. 1773 - พ.ศ. 1922) พ.ศ. 1773

•เขียนโดย Administrator•

•วัน•พุธ•ที่ 31 •ธันวาคม• 2014 เวลา 00:00 น.• - •แก้ไขล่าสุด• •วัน•พฤหัสบดี•ที่ 04 •เมษายน• 2013 เวลา 07:52 น.•

เมื่อขอมเสื่อมอำนาจลง พ่อขุนบางกลางท่าวและขุนผาเมืองได้รวมเข้าด้วยกัน ยกเข้าตีกรุงสุโขทัย ซึ่งตอนนั้นเป็นเมืองหน้าด่านของขอม พ่อขุนบางกลางท่าวประกาศตนเป็นอิสระ ยกเมืองสุโขทัยเป็นราชธานีของเมืองไทย หัวเมืองต่างๆ ในเขตลานนา ได้แก่ เชียงใหม่ เชียงราย ลำพูน พะเยา ลำปาง แพร่ น่าน จึงต่างเป็นอิสระไม่ยอมขึ้นแก่ใคร และได้ขยายอาณาเขตออกไปอย่างกว้างขวาง พ.ศ. 1922 แผ่นดินสมัยพระเจ้าไสยลือไท สมเด็จพระบรมราชาธิราช (พะงั่ว) กษัตริย์แห่งกรุงศรีอยุธยาได้ยกทัพขึ้นมาตีกรุงสุโขทัย และได้ชัยชนะ กรุงสุโขทัยจึงตั้งอยู่ใต้อำนาจของกรุงศรีอยุธยา เมืองแพร่จึงตั้งตนเป็นอิสระอีกครั้งหนึ่ง

พงศาวดารเมืองน่าน กล่าวถึงเมืองแพร่ว่า จุลศักราช 652 พ.ศ. 1954 สมัยเจ้าศรีจันทะครองเมืองน่านได้ 1 ปี ก็มีพระยาแพร่สองคนพี่น้อง คนที่ชื่อพระยาเถร คนน้องชื่อพระยาอุ้นเมือง ยกกองทัพไปตีเมืองน่าน จับตัวเจ้าศรีจันทะฆ่าเสียแล้วพระยาเถรก็ขึ้นครองเมืองน่านแทน ฝ่ายอนุชาของเจ้าศรีจันทะ ชื่อเจ้าหุงหนี่ไปพึ่งพระยาพะเยาที่เมืองพะเยา (ซึ่งขณะนั้นเมืองพะเยาขึ้นต่อพระเจ้าไสยลือไท แห่งกรุงสุโขทัย) พระยาเถร ครองเมืองน่านได้ 6 เดือนกับ 9 วัน ก็ล้มป่วยเป็นไข้โลหิตออกจากกรูขุนจนถึงแก่กรรม พระยาอุ้นเมืองผู้น้องจึงครองเมืองน่านแทน พระยาอุ้นเมือง ครองเมืองน่านได้เพียง 1 ปี เจ้าหุงหนี่อนุชาของเจ้าศรีจันทะก็คุมพลชาว พะเยายกมารบพุ่งชิงเอาเมืองคืน เจ้าหุงจับตัวพระยาอุ้นเมืองได้นำไปถวายพระยาไต้และถูกกักตัวไว้ที่เมืองพะเยาเป็นเวลาถึง 10 ปี และถึงแก่กรรมที่นั่นด้วย

ในสมัยพระเจ้าติโลกราช พ.ศ. 1986 กษัตริย์เมืองเชียงใหม่ยกกองทัพไปตีเมืองน่านและได้ชัยชนะ พญาอินตะแก่น เจ้าเมืองน่านหนีไปเมืองพะเยา ขณะที่พระองค์กำลังตีเมืองน่านอยู่นั้น ได้แต่งกองทัพให้พระมหาเทวีผู้มารดาแยกไปตีเมืองแพร่ พระมหาเทวียกกองทัพไปถึงเมืองแพร่

ขึ้น 13 ค่ำ เดือนยี่ ปีกุน เบญจจก แล้วแบ่งกองทัพให้พระมหาเทวี ผู้เป็นชนนียกไปตีเมืองแพร่อีกทัพหนึ่ง กองทัพพระมหาเทวียกมาถึงเมืองแพร่ ก็แต่งทหารเข้าล้อมเมืองแพร่ไว้ มีหนังสือแจ้งเข้าไปให้เจ้าเมืองแพร่ออกมาถวายบังคม ฝ่ายท้าวแม่คุณ ผู้ครองเมืองแพร่ก็แต่งพลรักษาเมืองมั่นไว้ไม่ออกไปถวายบังคม และไม่ออกต้อนรับกองทัพเชียงใหม่จะหักเอาเมืองแพร่ก็ได้ นายทัพนายกองทั้งหลายจึงคิดทำปืนปู้เจ้ายิงเข้าไปในเมืองแพร่ นัดแรกกระสุนต้องต้นตาลใหญ่ในเมืองแพร่หักเพียงคอ นัดที่สองถูกกลางต้นตาลหักโคนลง ท้าวแม่คุณเห็นดังนั้นก็ตกใจกลัว จึงออกไปถวายบังคมต่อพระมหาเทวี พระมหาเทวีจึงให้ท้าวแม่คุณครองเมืองแพร่ตั้งเก่า แล้วเลิกทัพกลับเชียงใหม่

เมืองแพร่สมัยกรุงศรีอยุธยา (พ.ศ. 2003) สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ยกทัพหลวงจากกรุงศรีอยุธยาขึ้นมาตีเมืองแพร่ทางเขาฝิ่ง หมิ่นดั่งนคร รักษาเมืองเชียงใหม่แทนพระเจ้าติโลกราช ซึ่งเสด็จไปตีเมืองพง ยกกองทัพไปตั้งรับไว้ พอพระเจ้าติโลกราชทรงทราบข่าว จึงเสด็จยกทัพหลวงลงไปช่วยหมิ่นดั่งนคร สมเด็จพระเจ้าบรมไตรโลกนาถ จึงล่าถอยทัพกลับกรุงศรีอยุธยา

แผ่นดินสมัยพระเจ้าเมืองแก้วครองเมืองเชียงใหม่ ท้าวเมืองคำชาย นำบริวารเป็นข้า พระเมืองแก้วจึงให้ไปกินเมืองแพร่ พ.ศ. 2051 แม่ทัพกรุงไต้ (กรุงศรีอยุธยา) ชื่อพระยากลาโหมยกเอา รั้วพลมารบเมืองแพร่ หมิ่นจิตรเจ้าเมืองน่านยกทัพมาช่วยต่อสู้ด้วยจนได้ชัยชนะ พ.ศ. 2053 แม่ทัพกรุงไต้ชื่อ ขราโหม (เพี้ยนมาจากคำว่า "กลาโหม") ยกทัพมารบเมืองแพร่อีก หมิ่นคำชาย เจ้าเมืองละคอน (ลำปาง) ยกทัพไปช่วยเมืองแพร่ รบกันจนทัพเมืองไต้แตกพ่ายหนีกลับไป ในปีเดียวกัน คือ พ.ศ. 2053 พระเมืองแก้วให้เจ้าเมืองแพร่สร้อยไปกินเมืองน่าน แทนท้าวเมืองคำชาย (หมิ่นสามล้าน) ครั้น พ.ศ. 2059 พระเมืองแก้วให้เจ้าเมืองแพร่คำยอดฟ้าไปครองเมืองน่าน และทรงย้ายเจ้าเมืองน่านไปครองเมืองพะเยา พระยาแพร่ยอดคำฟ้าครองเมืองน่าน ต่อมายกทัพไปรบศึกที่เชียงใหม่ป่วยเป็นไข้เนื้อร้ายจนถึงแก่กรรม

•เขียนโดย Administrator•

•วัน•พุธ•ที่ 31 •ธันวาคม• 2014 เวลา 00:00 น.• - •แก้ไขล่าสุด• •วัน•พฤหัสบดี•ที่ 04 •เมษายน• 2013 เวลา 07:52 น.•

พ.ศ. 2066 ขณะที่พม่าเข้าครอบครองลานนาไทย เจ้าอุ้นเสือนผู้ครองเมืองน่านได้รับกับพม่า สูพม่า ไม่ได้หนีไปพึ่งเมืองชะเลียง พอถึง พ.ศ. 2067

เจ้าอุ้นเสือนก็คุมพวกเข้าหักเอาเมืองน่าน ไล่ข้าศึกหนีจากเมืองน่านไปอยู่เมืองแพร่ พ.ศ. 2088 เมืองเชียงใหม่เกิดจลาจล

ทางกรุงศรีอยุธยาแผ่นดินสมเด็จพระไชยราชาได้ยกกองทัพขึ้นมาตีเมืองเชียงใหม่ พระนางจิริระประภา

ราชธิดาเจ้าเมืองเชียงใหม่ได้นำเอาเครื่องราชบรรณาการไปถวาย พระไชยราชาจึงยกกองทัพกลับ เมืองแพร่จึงตกอยู่ใต้อำนาจของกรุงศรีอยุธยาไปด้วยพ.ศ. 2093

พระยาแพร่ เป็นที่พระยาสาล้านเชียงใหม่ได้ร่วมกันคบคิดจะเป็นใหญ่ในนครพิงค์กับ พระยาล้านช้าง

พระยาหัวเวียงล้านช้างรวบรวมไพร่พลยกกำลังเข้าไปถึงนครพิงค์จกกระทำร้ายแก่เมือง ครั้นกระทำมิได้ก็ออกหนีไป

ฝ่ายเจ้าขุนทั้งหลายในนครพิงค์ต่างก็แต่งทหารออกรบ พระยาสาล้าน (พระยาแพร่) และพวกก็แตกพ่ายหนีไปเมืองแพร่

พ.ศ. 2101 พระเจ้าบุเรงนองกษัตริย์พม่ายกกองทัพมาตีเมืองเชียงใหม่ ทหารเมืองเชียงใหม่มีน้อยกว่าพม่า

อีกทั้งกองทัพพระเจ้าบุเรงนองเข้มแข็งชาญศึกสงครามกว่าพม่าจึงได้ชัยชนะ เชียงใหม่ตกเป็นประเทศราชของพม่า เมืองแพร่จึงตกอยู่ใต้อำนาจของพม่าด้วย

พม่าปกครองประเทศราชในอาณาจักรลานนาไทย อันได้แก่ เชียงใหม่ เชียงราย ลำปาง ลำพูน พะเยา แพร่ น่าน

ด้วยการให้ขุนนางของพม่าพร้อมด้วยทหารจำนวนหนึ่งอยู่เป็นข้าหลวงอยู่กับเมือง พ.ศ. 2111

อาณาจักรลานนาไทยถูกพม่าเกณฑ์ให้ยกกองทัพไปช่วยรบกรุงศรีอยุธยา เมืองแพร่ก็ยกกองทัพร่วมไปกับพม่าครั้งนี้ด้วย และในที่สุด พ.ศ. 2112 กรุงศรีอยุธยาก็กแตก
ตกเป็นเมืองขึ้นของพม่า อาณาจักรลานนาไทยจึงตกอยู่ใต้อำนาจของพม่าดังเดิม

พ.ศ. 2163 แผ่นดินสมเด็จพระเจ้าทรงธรรม กรุงศรีอยุธยามีกองทัพไม่คอยเข้มแข็งเกรียงไกร อาณาจักรลานนาจึงตั้งตนเป็นอิสระไม่ขึ้นต่อกรุงศรีอยุธยา พ.ศ. 2177

พระเจ้าสุทโธธรรมราชา กษัตริย์พม่าได้ยกกองทัพมาตี เมืองเชียงใหม่และจับกุมเอาตัว พระเจ้าเชียงใหม่ไปคุมขังไว้ที่เมืองหงสาวดี

เมื่อจัดการปกครองในเมืองเชียงใหม่เรียบร้อยแล้ว พระเจ้าสุทโธธรรมราชายกทัพไปปราบเมืองต่างๆ ในเขตลานนาไทยยึดเมืองทุกเมืองไว้ในอำนาจ

เมืองแพร่จึงตกอยู่ในอำนาจของพม่าอีกครั้ง

พ.ศ. 2205 แผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราชโปรดให้ยกกองทัพขึ้นไปตีเมืองเชียงใหม่ พระองค์ทรงเป็นจอมทัพตีหัวเมืองรายทางตั้งแต่ลำปาง แพร่ ลำพูน

จนถึงเมืองเชียงใหม่ โปรดให้เจ้าพระยาโกษาเหล็กถมดินทำเป็นเชิงเทียนตั้งปืนใหญ่ ยิงกราดเข้าไปในเมืองเชียงใหม่ เชียงใหม่ก็แตก

ฝ่ายกองทัพพม่ายกมาแต่เมืองอังวะเพื่อช่วยเหลือเมืองเชียงใหม่ (เพราะพม่าปกครองเมืองเชียงใหม่) ก็ถูกทัพไทยข่มใจมตีกระหนาบแตกพ่ายยับเยินไป ดังนั้น

อาณาจักรลานนาจึงตกอยู่ใต้อำนาจของกรุงศรีอยุธยา

มีข้อน่าสังเกตว่า ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาเมืองแพร่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ขณะที่กองทัพเมืองเชียงใหม่เข้มแข็ง เมืองแพร่ก็จะขึ้นอยู่กับเชียงใหม่

หากขณะที่ กองทัพกรุงศรีอยุธยาเข้มแข็ง เมืองแพร่ก็จะขึ้นอยู่กับกรุงศรีอยุธยา ระยะเวลาใดที่ทั้งสองฝ่ายอ่อนแอหรือเกิดจลาจล

เมืองแพร่ก็จะตั้งตนเป็นอิสระทันที พ.ศ. 2283 พระเจ้าอังวะ กษัตริย์พม่าให้ไปทัพพะการเมืองมั่งคั่งเป็นแม่ทัพยกกำลังหนึ่งหมื่นคนมาตีเมืองเทิน เมืองแพร่ เมืองน่าน

กวาดต้อนผู้คนในเมือง

ดังกล่าวไปไว้ที่เมืองเชียงแสน ในปี พ.ศ. 2284 พระยาแพร่พร้อมกับเจ้าเมืองฝ่ายเหนือ มีพระยายองเป็นต้น ต่างรวบรวมไพร่พล

ยกเข้ารบพุ่งเข้าฟันพม่าที่ปกครองเมืองเชียงแสน พม่าทราบข่าวจึงส่งกองทัพใหญ่ลงมาช่วย พระนครลำปางจึงกวาดต้อนผู้คนของตนไปไว้ที่เมืองเทิง

ส่วนพระยายองและพระยาแพร่ ได้นำผู้คนของตนไปไว้ที่เมืองภูคา (อำเภอบัว จ.น่าน) แต่ก็ถูกพม่าตามตีแตกพ่ายจนต้องหนีเข้าไปเมืองน่าน

•เขียนโดย Administrator•

•วัน•พุทธ•ที่ 31 •ธันวาคม• 2014 เวลา 00:00 น. • - •แก้ไขล่าสุด• •วัน•พุทธ•ที่ 04 •เมษายน• 2013 เวลา 07:52 น. •

พ.ศ. 2285 เจ้าเมืองแพร์ และเจ้าเมืองน่านพร้อมด้วยเจ้าเมืองฝ่ายล้านนา มีพระยายองเป็นหัวหน้า

ต่างรวมกำลังไพร่พลยกไปรบพม่าที่ปักกรเมืองเชียงแสนแล้วตั้งตนเป็นอิสระนครอีกครั้งหนึ่ง พ.ศ. 2302 เจ้าชายแก้ว โอรสพระยาสุลวะฤาไชยสงคราม (ทิพช้าง)

เจ้าเมืองละคอน (ลำปาง) พาครบบริวารหนีไปตั้งบ้านที่เมืองลำปางแต่สู้ไม่ได้จึงหนีไปพึ่งพม่า พ.ศ. 2304 กองทัพพม่ามาตีเมืองเชียงใหม่ ครั้นแล้วก็ยกกองทัพเข้าตีเมืองลำปาง

(เจ้าชายแก้วซึ่งหนีไปพึ่งพม่าเมื่อคราวก่อนรวมมากับกองทัพพม่าด้วย) พม่ายึดเมืองลำปางได้ เจ้าชายแก้วจึงจับตัวลี้ภัยหนีไปพึ่งพม่า

พม่ายึดเมืองลำปางได้ เจ้าชายแก้วจึงจับตัวลี้ภัยหนีไปพึ่งพม่า

กองทัพพม่ามาตีเมืองเชียงใหม่ เมืองน่าน และล้านนาไทยเกือบทั้งหมด ครั้นปีต่อมาพม่าจำต้องยกกองทัพกลับเพราะเกิดจลาจลในเมืองอังวะ พ.ศ. 2310

พวกชาวล้านนาไทย ถูกพม่าข่มเหงรังแกเบียดเบียน บ่อยครั้งจึงคิดจะกบฏอิสรภาพ พระเจ้ามังระกษัตริย์พม่าทราบข่าวได้นำกองทัพใหญ่ลงมาปราบ

อาณาจักรล้านนาไว้ได้ทั้งหมด หลังจากปราบปรามหัวเมืองฝ่ายเหนือแล้ว พระเจ้ามังระก็กรีธาทัพเข้าตีกรุงศรีอยุธยา และในที่สุดกรุงศรีอยุธยาก็เสียอิสรภาพแก่พม่า

เมืองแพร์จึงตกอยู่ใต้อำนาจของพม่าอีกครั้งหนึ่ง

จนถึง พ.ศ. 2312 เมืองแพร์สมัยกรุงธนบุรี พ.ศ. 2312 พงศาวดารกรุงธนบุรี ฉบับหอสมุดแห่งชาติกล่าวว่า หลังจากกรุงศรีอยุธยาแตกเพียงปีเดียว

สมเด็จพระเจ้าตากสินก็ได้รวบรวมกำลังไพร่พล ต่อสู้กับพม่าที่ค่ายโพธิ์สามต้น กรุงศรีอยุธยา พิษณุโลก พิษณุ สวรรคโลกจนข้าศึกแตกพ่ายหนีไป พ.ศ. 2313

สมเด็จพระเจ้าตากสินทรงเห็นว่าอาณาจักรล้านนามีพม่ายึดครองอยู่มาก จึงโปรดให้ยกกองทัพขึ้นไปตีพม่าที่นครเชียงใหม่

ขณะเดินทางเรือมาถึงเมืองพิชัยก็มีเจ้ามังชัย ผู้ปกครองเมืองแพร์พาขุนนางกรมการเมือง และไพร่พลเข้าเฝ้าถวายบังคมขอเป็นเมืองในขอบขันตีสมา

สมเด็จพระเจ้าตากสินจึงโปรดแต่งตั้งให้เป็น "พระยาศรีสุริยวงศ์" แล้วให้เข้าร่วมขบวนทัพ ยกทัพไปตีเมืองเชียงใหม่

พระยาแพร์ ผู้ชื่อว่า มังไชย พม่าจับตัวไปครั้งทัพพะแซ่ห่านก็มา ตีเมืองพิษณุโลกมากับกองทัพครั้งนี้ด้วย พระยาแพร์

มีจิตคิดสวามิภักดิ์ในสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกรุงเทพฯ จึงคิดอ่านชักชวนพระยายองยกกองทัพไปตีเมืองเชียงแสน เจ้าเมืองเชียงแสนสู้ไม่ได้จึงหนีไปหาพระยาเชียงราย

พระยาแพร์ และพระยายอง ก็ยกทัพติดตามไปที่เชียงราย พระยาเชียงรายเห็นว่า พระยาแพร์และพระยายองเป็นชนชาติเชื้อลาวด้วยกัน จึงจับตัวเจ้าเมืองเชียงแสน

ชื่ออปรกามณี เป็นชาวพม่าส่งให้พระยาแพร์และพระยายอง

พ.ศ. 2314 เมื่อพระเจ้ากรุงธนบุรียกทัพไปตีเชียงใหม่, มังไชย เจ้าเมืองแพร์มาสวามิภักดิ์จึงโปรดตั้งให้เป็นพระยาศรีสุริยวงศ์ แล้วเกณฑ์ไปตีเมืองเชียงใหม่ด้วย

เจ้าพระยาจักรี และเจ้าพระยาสุรสีห์ได้แต่งกองทัพหลวง 300 คน ให้มาตรวจราชการทางเมืองแพร์ เมืองน่าน ตลอดไปจนถึงเมืองนครลำปาง

กองข้าหลวงดังกล่าวได้ทำโครงการแย่งชิงทรัพย์สินของราษฎร อดคร่าบุตรภรรยาของ ชาวบ้านไปทำอนาจารต่างๆ ราษฎรได้นำความเข้าร้องทุกข์ต่อพระยาภาววิละ

เจ้าเมืองนครลำปาง พระยาภาววิละขัดใจยกทัพไพร่พลออกไปขับไล่ฆ่าฟันข้าหลวงที่อยู่บ้านวังเกิง ล้มตายไปเป็นจำนวนมาก

สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีทรงทราบข่าวจึงให้มีตราหาตัวพระยาภาววิละลงไปกรุงเทพฯ แต่พระยาภาววิละก็ขัดตราเสียหาไปไม่ พระยาภาววิละคิดจะทำความชอบ

แก่โทษที่ทำผิดจึงยกกองทัพไปตีเมืองล่อ เมืองเทิง กวาดต้อนผู้คนไปเป็นเชลยจำนวนมากแล้ว จึงลงไปเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ณ กรุงธนบุรี

แต่พระยาภาววิละยังถูกลงโทษอีกนั้นเองคือทรงให้เขียน 100 ที่ แล้วให้จำคุกไว้

พระยาภาววิละได้ออกรบไปตีเมืองเชียงแสนแก่โทษ สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีทรง พระกรุณาโปรดพระราชทานให้ถอดออกจากคุกและให้ไปทำราชการตามเดิม

พระยาภาววิละไปถึงเมืองป่าข้าง จึงแต่งตั้งพระยาอุปราชมุขพลเรือนไปเกลี้ยกล่อม นาชาว เมืองเชียงแสน เพราะเวลานั้นกองทัพพม่าเลิกไปหมดแล้ว

ให้นำวารักษาเมืองไว้พร้อมด้วยทหารพม่าจำนวนหนึ่ง นาชาวปลงใจด้วยกับพระยาอุปราชมุข พระยาภาววิละจึงได้ตัวพระยาแพร์ พระยาเถินคืนจากพม่า พ.ศ. 2323

เดือน 6 ขึ้น 6 ค่ำ พงศาวดารเมืองน่านฉบับหอสมุดแห่งชาติกล่าวว่า พญาจำบ้าน พญาละคอน พญาแพร์

และชาวเมืองหลวงพระบางได้ร่วมกันคบคิดยกทัพไปพร้อมกัน เพื่อไปตีเมืองเชียงแสน และในที่สุดก็ตีเมืองเชียงแสนได้

พ.ศ. 2325 สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี ได้รับความร่วมมือร่วมใจจากบุคคลสำคัญของอาณาจักรล้านนาไทย เช่น พระยา จำบ้าน เจ้าภาววิละทำการขับไล่ฆ่าฟันพม่า

•เขียนโดย Administrator•

•วัน•พุทธ•ที่ 31 •ธันวาคม• 2014 เวลา 00:00 น. • - •แก้ไขล่าสุด• •วัน•พุทธ•ที่ 04 •เมษายน• 2013 เวลา 07:52 น. •

ที่ยึดครองเมืองเชียงใหม่จนพม่าแตกพ่ายหนีไป หลังจากนั้นได้เข้าตีหัวเมืองอื่นๆ เช่น ลำปาง ลำพูน เชียงราย แพร่ น่าน ขั้บโลพม่าไปจนหมดสิ้น เมืองแพร่และเมืองอื่นๆ ดังกล่าวจึงอยู่ใต้อำนาจของสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีอีกครั้งหนึ่ง เมืองแพร่สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น

จนพ.ศ.2328 กษัตริย์พม่าแต่งตั้งให้กาละมังดีเป็นแม่ทัพมีกำลังหนึ่ง ยกมาตีอาณาจักรลานนา แวะถึงเมืองเชียงแสน เข้ายึดเมืองเชียงแสนได้ แล้วยกทัพเข้าตีเมืองเทิง ฝ่ายเมืองเชียงใหม่และละคอนลำปาง ต่างพร้อมใจกันรวบรวมไพร่พลต่อสู้กับพม่าและ ป้องกันเมืองเอาไว้ได้ ฝ่ายพญาแพร่ พญาน่าน เห็นว่ากองทัพพม่าใหญ่หลวงนักเกรงจะสู้ไม่ได้ จึงบงการ ยอมอ่อนน้อมเป็นข้าของพม่าแต่โดยดี แม่ทัพพม่าคือ กาละมังดี จึงให้พญาแพร่ พญาน่าน ยกกองทัพไปแคว่ล้อมเมืองละคอนไว้ เมื่อพม่าไม่สามารถตีเอาเมืองได้ จึงล่าถอยทัพกลับไป

พ.ศ. 2329 พญาแพร่พร้อมกับเจ้าเมืองฝ่ายเหนือ คิดกอบกู้เอกราชคืนจากพม่า จึงยกทัพไปตีเมืองเชียงแสน มวยหวน ซึ่งปกครองเมืองเชียงแสนหนีพ่ายไปเชียงราย พญาเชียงรายจับตัวได้ส่งไปยังเมืองละคอนลำปาง พญาละคอนส่งตัวมวยหวนไปยังกรุงเทพฯ ฝ่ายพญาละคอน เมื่อส่งมวยหวนไปกรุงเทพฯ แล้วก็ยกกองทัพไปเมืองเชียงแสนจับตัว พญาแพร่ใส่คางจ้องจำส่งตัวลงกรุงเทพฯ

พ.ศ. 2328 พม่าส่งกองทัพมาตีหัวเมืองอาณาจักรลานนา แต่เวลานั้นทางเมืองเชียงใหม่ยังร้างอยู่ไม่มีใครปกครอง จึงเลยลงไปตีเมืองลำปาง เจ้าเมืองลำปางคือพระยา กาวีละได้ต่อสู้ต้านทานทัพพม่า สามารถรักษาเมืองไว้ได้ พม่าจึงแต่งตั้งให้ล้อมเมืองไว้ก่อน พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกทรงทราบข่าวศึก จึงโปรดให้กรมหลวงเจษฎายกกองทัพขึ้นมาช่วย

ฝ่ายพระยา กาวีละ รู้ว่ากองทัพในกรุงขึ้นมาช่วยก็มีกำลังหัวท้าวหาญยกกองทัพตีฝ่าวงล้อมของพม่าออกจากเมือง ได้สู้รบกันตั้งแต่เช้าจนเที่ยง กองทัพพม่าจึงแตกพ่ายไป เมื่อกองทัพพม่าถูกไล่ออกจากอาณาจักรลานนาแล้ว พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าฯ

ได้โปรดพระราชทานบำเหน็จให้แก่เจ้านายฝ่ายเหนือโดยให้พระยา กาวีละเจ้าเมืองลำปางขึ้นไปครองเมืองเชียงใหม่ ส่วนพระยามังชัย เจ้าเมืองแพร่ พระองค์ทรงเห็นว่าถ้าจะให้ไปครองเมืองแพร่ก็ยังไม่ไว้วางพระราชหฤทัย เพราะพระยามังชัยเคยอยู่กับพม่ามานาน จึงโปรดให้ไปช่วยราชการอยู่ที่เมืองลำปางก่อน

พ.ศ. 2331 พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกฯ ทรงโปรดให้ เจ้าเมืองฝ่ายเหนือยกกองทัพไปตีเมืองเชียงตุง พระยามังชัย เจ้าเมืองแพร่ ซึ่งขณะนั้นอยู่ที่เมืองลำปางได้ร่วมไปกับกองทัพด้วย พระยามังชัยได้แสดงความห้าวหาญชาญศึกอาสาเป็นนายกองหน้าเข้าตีเมืองเชียงตุง และสามารถตีเมืองเชียงตุงจนได้ชัยชนะ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกฯ ทรงเห็นความดีและความสามารถจึงโปรดให้กลับไปครองเมืองแพร่ดังเดิม หลังจากรัชกาลของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชแล้ว

ประวัติศาสตร์เกี่ยวกับเมืองแพร่ไม่มีกล่าวถึงจนกระทั่งรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมืองแพร่สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนกลาง

พ.ศ. 2434 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเปลี่ยนระบอบการปกครองประเทศ เป็นแบบมณฑลเทศาภิบาล มีข้าหลวงเทศาภิบาลสำเร็จราชการมณฑลลดอำนาจเจ้าผู้ครองเมืองให้น้อยลงกว่าเดิม เมืองแพร่ พระองค์ได้โปรดเกล้าฯ ให้พระยาไชยบูรณ์ (ทองอยู่ สุวรรณบุตร) ซึ่งขณะนั้นดำรงตำแหน่งปลัดมณฑลพิษณุโลก มาเป็นข้าหลวงกำกับการปกครองเมืองแพร่เป็นคนแรกในปี พ.ศ. 2540 หนังสือการปฏิรูปการปกครองมณฑลพ่ายพ.ศ. 2436 - พ.ศ. 2476 กล่าวถึงตอนนี้ว่า เมืองแพร่จัดการปกครองแบบมณฑลเทศาภิบาลหลังจากพระยาทรงสุรเดช ได้ไปตรวจ ราชการในเมืองแพร่เมื่อ พ.ศ. 2437

•เขียนโดย Administrator•

•วัน•พุธ•ที่ 31 •ธันวาคม• 2014 เวลา 00:00 น.• - •แก้ไขล่าสุด• •วัน•พฤหัสบดี•ที่ 04 •เมษายน• 2013 เวลา 07:52 น.•

เมื่อพระยาทรงสุรเดชไปถึงเมืองแป้ "พระยาพิริยวิไชย" เจ้าเมืองแป้ได้ให้การต้อนรับพระยาทรงสุรเดชเป็นอย่างดี พร้อมกับแสดงความจำนงให้พระยาทรงสุรเดชทราบว่าการให้จัด ราชการ 6 ตำแหน่งขึ้นในเมืองแป้ให้เหมือนกับแบบแผนราชการเมืองเชียงใหม่ เหตุที่พระพิริยวิไชยเสนอเช่นนั้นก็ประสงค์จะขอพระราชทานเลื่อนยศขึ้นเป็น "เจ้า" พระยาทรงสุรเดชเห็นว่างานราชการทั้งหมดของเมืองแป้ตกอยู่ในอำนาจของพระยา พิริยวิไชยทั้งสิ้น เพื่อให้การปกครองของเมืองแป้เรียบร้อย จึงให้ทำการทดลองจัดราชการ 6 ตำแหน่งขึ้นในเมืองแป้ พระยาทรงสุรเดชได้มอบหมายให้ นายราชาภักดี ข้าหลวงเมืองแป้ ทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาของพระยาพิริยวิไชย จัดการราชการงานในเมืองแป้ร่วมกัน

พ.ศ. 2445 เกิดกบฏเงี้ยวเมืองแป้ ในขณะที่พระยาไชยบูรณ์เป็นข้าหลวงกำกับการปกครองเมืองแป้อยู่นั้น ปรากฏว่ามีพวกเงี้ยวหรือไทยใหญ่ ได้คบคิดกันก่อการจลาจลขึ้นในเมืองแป้ พวกไทยใหญ่นำโดย พะกาหม่องและสะลาโปไชย หัวหน้าพวกเงี้ยวนำกองโจรประมาณ 40 - 50 คน บุกรุกเข้าเมืองแป้ทางด้านประตูชัย จุโฆมสถานี่ตำรวจเป็นจุดแรก ขณะนั้นสถานีตำรวจเมืองแป้มีประมาณ 12 คน จึงไม่สามารถต้านทานได้ กองโจรเงี้ยวเข้ายึดอาวุธตำรวจแล้วพากัน

เข้าโจมตีที่ทำการไปรษณีย์โทรเลข โจรเงี้ยวได้ตัดสายโทรเลขและทำลายอุปกรณ์สื่อสารต่างๆ เพื่อตัดปัญหาการสื่อสาร แล้ก็มุ่งหน้าสู่บ้านพักข้าหลวงประจำเมืองแป้ แต่ก่อนที่กองโจรเงี้ยวจะไปถึงบ้านพักข้าหลวงนั้น พระยาไชยบูรณ์ (ทองอยู่ สุวรรณบาตร) ได้พาครอบครัวพร้อมด้วยคุณหญิงเอื้อน ภริยาหลบหนีออกจากบ้านพักไปก่อนแล้ว พวกโจรเงี้ยวไปถึงบ้านพักไม่พบพระยาไชยบูรณ์จึงบุกเข้าปล้นทรัพย์สินภายในบ้านพักข้าหลวง และสังหารคนใช้ที่หลงเหลืออยู่จนหมดสิ้น จากนั้นจึงยกกำลังเข้ายึดที่ทำการค้าสนามหลวง ทำลายคลังหลวงและกวาดเงินสดไปทั้งหมด 46,910 บาท 37 อัฐ หลังจากนั้นพวกโจรเงี้ยวก็มุ่งตรงไปยังเรือนจำเพื่อปล่อยนักโทษให้เป็นอิสระพร้อมกับ แจกจ่ายอาวุธให้แก่ักโทษเหล่านั้น ทำให้พวกกองโจรเงี้ยว ได้กำลังสนับสนุนเพิ่มขึ้นอีกจนภายหลังมีกำลังถึง300คน

ในระหว่างที่กองโจรเงี้ยวเข้าโจมตีสถานที่ราชการต่างๆ อยู่นั้น ราษฎรเมืองแป้ตื่นตกใจกันมาก บางส่วนได้อพยพหลบออกไปอยู่นอกเมืองทันที กองโจรเงี้ยวจึงประกาศให้ราษฎรอยู่ในความสงบ เพราะพวกตนจะไม่ทำร้ายชาวเมืองจะฆ่าเฉพาะคนไทยภาคกลางที่มาปกครองเมืองแป้เท่านั้น ราษฎรจึงค่อยคลายความตกใจลง และบางส่วนได้เข้าร่วมกับพวกกองโจรเงี้ยวก็มี ทำให้กองโจรเงี้ยวทำงานคล่องตัวและมีกำลังเข้มแข็งขึ้น ขณะเดียวกันพระยาไชยบูรณ์ซึ่งพาภริยา คือ คุณหญิงเอื้อนหลบหนีออกจากบ้านพักตรงไปยังคุ้มเจ้าหลวงเมืองแป้หวังซื้อฟิ่งกำลังเจ้าเมืองแป้หรือเจ้าหลวงเมืองแป้ คือ พระยาพิริยวิไชย เมื่อไปถึงคุ้มเจ้าหลวง แต่เจ้าหลวงเมืองแป้ไม่มีอาวุธ พระยาไชยบูรณ์ตัดสินใจพาภริยาและหญิงรับใช้หนีออกจากเมืองแป้ ไปทางบ้านมหาโพธิ์เพื่อหวังไปขอกำลังจากเมืองอื่นมาปราบ ส่วนเจ้าเมืองแป้นั้นหาได้หลบหนีไปตามคำอ้างไม่ ยังคงอยู่ในคุ้มตามเดิม

เมื่อกองโจรเงี้ยวสามารถยึดเมืองแป้ได้แล้ว พะกาหม่องและสะลาโปไชยก็ไปที่คุ้มเจ้าหลวง เพื่อเชิญให้เจ้าเมืองแป้ปกครองบ้านเมืองตามเดิม ก่อนจะปกครองเมือง พะกาหม่องได้ให้เจ้าเมืองแป้ และเจ้านายบุตรหลานทำพิธีถือน้ำสาบานก่อน โดยมีพระยาพิริยวิไชยเป็นประธานร่วมด้วยเจ้าราชบุตร เจ้าไชยสงครามและเจ้านายบุตรหลานอื่นๆ รวม 9 คน ในพิธีนี้มีการตกลงร่วมกันว่าจะร่วมกันต่อต้านกองทัพของรัฐบาล โดยพวกกองโจรเงี้ยวเป็นกองหน้าออกสู้รบเอง ส่วนเจ้าเมืองและคนอื่นๆ เป็นกองหลังคอยส่งอาหารและอาวุธตลอดทั้งกำลังคน พวกกองโจรเงี้ยวเริ่มลงมือตามล้าฆ่าข้าราชการไทยและคนไทย ภาคกลางทุกคน ไม่ว่าจะเป็นเด็กหรือสตรีที่หลบหนีไปโดยประกาศให้รางวัลนำจับ เฉพาะค่าหัวพระยาไชยบูรณ์และพระเสนามาตย์ยกบัตรเมืองแป้ คนละ 5 ชั่ง หรือ 400 บาท นอกนั้นลดหลั่นตามลำดับความสำคัญแต่อย่างต่ำจะได้ค่าหัวคนละ40บาท

•เขียนโดย Administrator•

•วัน•พุธ•ที่ 31 •ธันวาคม• 2014 เวลา 00:00 น.• - •แก้ไขล่าสุด• •วัน•พฤหัสบดี•ที่ 04 •เมษายน• 2013 เวลา 07:52 น.•

พระยาไชยบูรณ์ซึ่งอดอาหารมาเป็นเวลา 3 วัน กับ 2 คืน โดยหลบซ่อนอยู่บนต้นข่อยกลางทุ่งนาใกล้ๆ กับหมู่บ้านร่องกาด ได้ออกจากที่ซ่อนเพื่อขออาหารจากชาวบ้านร่องกาด ราษฎรคนหนึ่งในบ้านร่องกาดชื่อนานวงศ์ จึงนำความไปแจ้งต่อพะกาหม่องเพื่อจะเอาเงินรางวัล พะกาหม่องนำกำลังไปล้อมจับพระยาไชยบูรณ์ทันที เมื่อจับตัวได้ก็ควบคุมตัวกลับเข้าเมืองแพร์ และได้บังคับขู่เชิญพระยาไชยบูรณ์ตลอดทาง พระยาไชยบูรณ์จึงทำทนายให้พวกโจรเงี้ยวฆ่าตนเสียดีกว่า ดังนั้นพอมายังทางระหว่างร่องกวางเคา (ปัจจุบันเรียกว่าร่องควา)โจรเงี้ยวคนหนึ่งชื่อจองเงินจึงคิดฆ่าพระยาไชยบูรณ์ทันที

นอกจากพระยาไชยบูรณ์แล้ว พวกโจรเงี้ยวยังได้จับข้าราชการไทยอีกหลายคนฆ่า ที่สำคัญได้แก่ พระเสนามาตย์ ยกกระบัตรศาล หลวงวิมล ข้าหลวงผู้ช่วย ขุนพิพิธ ข้าหลวงคลัง นายเพ็ชร์ ผู้พิพากษา นายแมน อัยการ นายอำเภอบลัดอำเภอบล และสมุหบัญชีอำเภอบลต่างๆ อีกเป็นจำนวนมาก นับเป็นการเข่นฆ่าข้าราชการไทยครั้งยิ่งใหญ่จริงๆ ในภาคเหนือ

ทางรัฐบาลไทยได้ส่งกองทัพจากเมืองใกล้เคียง เช่น พิษณุ สวรรคโลก สุโขทัย ตาก น่าน และเชียงใหม่ เข้ามาปราบปรามพวกกองโจรเงี้ยวอย่างรีบด่วน โดยกำหนดให้ทุกเมืองระดมกำลังเข้าปราบปราม พวกกองโจรเงี้ยวในเมืองแพร์พร้อมกันทุกด้าน และยังได้มอบหมายให้เจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรี (เจิม แสงชูโต) นำกองทัพหลวงขึ้นมามาปราบปรามพร้อมทั้งให้ดำเนินการสอบสวนสาเหตุการปล้นครั้งนี้ด้วยและให้ถือว่าเป็น "กบฏ" ด้วย ดังนั้นจึงเรียกว่า กบฏเงี้ยวเมืองแพร์ ส่วนพวกกองโจรเงี้ยวเมื่อสามารถก่อการกบฏได้สำเร็จก็ไม่ได้เตรียมกำลังป้องกันแต่อย่างใด

จนกระทั่ง เมื่อทราบข่าวว่ากองทัพรัฐบาลจะมาปราบปรามจึงได้แบ่งกำลังออกเป็น 2 กอง กองหนึ่งนำโดยสะลาโปไชย ยกกำลังไปทางด้านใต้เพื่อขัดตาทัพ รัฐบาลที่สงมา อีกกองหนึ่งนำโดยพะกาหม่อง ยกกำลังไปทางด้านตะวันตกเพื่อโจมตีนครลำปางหวังยึดเมืองเป็นฐานกำลังอีกแห่งหนึ่ง การโจมตีนครลำปางนั้น พวกกองโจรเงี้ยวต้องประสบกับความผิดหวัง เพราะนครลำปางรู้เหตุการณ์และเตรียมกำลังไว้ต่อสู้อย่างรวดเร็ว เมื่อพวกเงี้ยวไปถึงนครลำปางในวันที่ 3 สิงหาคม จึงถูกฝ่ายนครลำปางตีโต้กลับทำให้ กองโจรเงี้ยวแตกพ่ายหนีกระจัดกระจายไป ตัวผู้นำคือ พะกา

หม่องต้องสูญเสียชีวิตเพราะถูกยิงในระหว่างการต่อสู้ ส่วนพวกกองโจรเงี้ยวที่นำโดยสะลาโปไชยนั้น ในระยะแรกสามารถสกัดทัพเมืองพิชัยไว้ได้ชั่วคราว แต่ก็ไม่สามารถต้านทานทัพเมืองสวรรคโลกและสุโขทัยได้ จึงถอยกลับไปตั้งหลักที่เมืองแพร์

ในที่สุดพวกโจรเงี้ยวก็หนีกระจัดกระจายไป เพราะต่อสู้ไม่ไหว พระยาศรีสุริยราชวรานุวัตร (โพ เนติโพธิ์) ผู้ว่าราชการเมืองพิชัย จึงนำกองกำลังตำรวจภูธรและทหารจำนวนหนึ่งบุกเข้าเมืองแพร์ได้สำเร็จ

เจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรี (เจิม แสงชูโต) นำทัพหลวงถึงเมืองแพร์ หลังจากเหตุการณ์สงบลงหลายวันแล้ว เจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรีจึงทำการสอบสวนความผิดผู้เกี่ยวข้องทันที ชั้นแรก ได้สั่งจับชาวเมืองแพร์ ราษฎรบ้านร่องกาด คือ นานวงศ์ ที่หวังเงินรางวัลนำจับพระยาไชยบูรณ์มาประหารชีวิตเป็นเยี่ยงอย่างก่อน ชั้นที่สอง สั่งให้จับตัว พญายอด ผู้นำจับหลวงวิมลมาประหารชีวิตอีกคนหนึ่ง จากนั้นเจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรีได้สอบสวนพยานหลายคน โดยยึดถือตามแนวนโยบายที่กรมหลวงดำรงราชานุภาพทรงกำชับไว้ คือ ไม่ให้ตั้งข้อสงสัย หรือกล่าวหาเจ้าเมืองแพร์และเจ้านายบุตรหลานลวงหน้า เมื่อสอบสวนพยานเสร็จไปหลายคน ก็พบหลักฐานต่างๆ ผูกมัดเจ้าเมืองแพร์และ เจ้านายบุตรหลานบางคน เช่น เจ้าราชบุตร เจ้าไชยสงคราม อย่างแน่นอนหนว่ามีส่วนรู้เห็นเป็นใจกับกบฏครั้งนี้ ทำให้เจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรีเข้าใจว่า เจ้าเมืองแพร์ เจ้าราชบุตร เจ้าไชยสงคราม มีส่วนสนับสนุนให้กองโจรเงี้ยวก่อการกบฏขึ้นอย่างแน่นอน และเชื่อว่าต้องมีการเตรียมการลวงหน้ามาช้านานพอสมควร

•เขียนโดย Administrator•

•วัน•พุธ•ที่ 31 •ธันวาคม• 2014 เวลา 00:00 น.• - •แก้ไขล่าสุด• •วัน•พฤหัสบดี•ที่ 04 •เมษายน• 2013 เวลา 07:52 น.•

ก่อนที่เจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรีจะได้ชำระความผิดผู้ใด เจ้าราชวงศ์และภริยาก็ดกใจกลัวความผิดตีมาพิชฆ่าตัวตายเสียก่อน เพราะได้ข่าวลือว่ารัฐบาลจะประหารชีวิตผู้เกี่ยวข้องกับกบฏเงี้ยวทุกคน เมื่อเกิดอุบัติเหตุกรรมขึ้นเช่นนี้ เจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรีเกรงว่าจะเป็นการสร้างความเข้าใจผิดกันว่ารัฐบาลกระทำการรุนแรงต่อเจ้านายเมืองแป้ ครั้นจะสืบหาพยานต่อไปอีกหลักฐานก็จะผูกมัดเจ้าเมืองแป้ และเจ้านายบุตรหลานที่เกี่ยวข้องยิ่งขึ้น จนในที่สุดจะต้องถูกตัดสินประหารชีวิตในข้อหากบฏ

โดยเจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรี จึงพยายามคิดหาวิธีที่ละมุนละม่อมตามนโยบายรัฐบาล ซึ่งต้องการใช้วิธีผ่อนปรนต่อเจ้านายเมืองแป้ ขณะเดียวกันก็พยายามไม่ให้เจ้านายเมืองแป้ตื่นตกใจ หนีเข้าพึ่งอิทธิพลอังกฤษ อันอาจจะก่อให้เกิดปัญหาระหว่างประเทศได้ ในที่สุด เจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรีก็ใช้วิธีปล่อยข่าวว่าจะมีการจับกุมตัวเจ้าเมืองแป้และ เจ้าราชบุตร ข่าวลือนี้ได้ผล เพราะตอนตีคืนนั้น เจ้าเมืองแป้พร้อมด้วยคนสนิทอีกสองคน ก็หลบหนีออกจากเมืองแป้ทันที

การหลบหนีของเจ้าเมืองแป้ในคืนนั้นได้รับการสนับสนุนจากเจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรี โดยมีคำสั่งลับมีให้กองทหารที่ตั้งสกัดอยู่รอบเมืองแป้ขัดขวาง ทำให้การหลบหนีของ เจ้าเมืองแป้เป็นไปอย่างสะดวกจนถึงหลวงพระบางอย่างปลอดภัย เมื่อเจ้าเมืองแป้หนีไปได้ 15 วัน ถือว่าเป็นการละทิ้งหน้าที่ราชการ จึงเป็นโอกาสให้เจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรีสามารถออกคำสั่งถอดเจ้าพิริยเทพวงศ์ออกจากตำแหน่งเจ้าเมืองแป้ทันที พร้อมกับสั่งอายัดทรัพย์สินเพื่อชดใช้หนี้หลวงที่เจ้าเมืองแป้ค้างกระทรวงพระคลังมหาสมบัติสำหรับคดีความผิดฐานร่วมก่อการกบฏก็เป็นอันต้องระงับโดยปริยาย ไม่มีการรื้อฟื้นขึ้นอีก เจ้าพิริยเทพวงศ์ เจ้าเมืองแป้คนสุดท้ายได้ใช้ชีวิตในบ้านปลายที่เมืองหลวงพระบางจนถึงแก่พิราลัย สำหรับเจ้าราชบุตร ผู้เป็นบุตรเขยเจ้าเมืองแป้คนนั้น มีพยานหลักฐานและพฤติการณ์บ่งชี้ว่าได้รู้เห็นเป็นใจกับพวกเงี้ยว เพราะโดยหน้าที่ เจ้าราชบุตรเป็นร้อยตำรวจเอกจะต้องนำกำลังออกต่อสู้ต้านทานพวกโจรเงี้ยว แต่ปรากฏว่าเจ้าราชบุตรไม่ได้ทำหน้าที่อันควรกระทำ กลับไปทำสิ่งตรงกันข้ามคือ เป็นผู้เกณฑ์กำลังออกไปสนับสนุนพวกโจรเงี้ยว ทั้งยังส่งกระสุนดินดำพร้อมเสบียงอาหารให้พวกเงี้ยว พฤติการณ์ดังกล่าวเป็นความผิดขั้นรุนแรงมีโทษถึงประหารชีวิต แต่เนื่องจากรัฐบาลมีนโยบายหลีกเลี่ยงการประหารชีวิต เพราะไม่ประสงค์จะให้กระทบกระเทือนใจเจ้านายเมืองเหนือ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เจ้าราชบุตรเป็นบุตรชายของเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดช เจ้าเมืองน่าน หากกระทำตามกฎหมายก็กระทบกระเทือนใจเจ้านายเมืองน่าน ดังนั้น เจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรีจึงสั่งให้ร้อยตำรวจเอกเจ้าราชบุตร นำกองกำลังตามขึ้นไปตีพวกโจรเงี้ยวที่แตกไปอยู่ตำบลสะเอียบ อันเป็นวิธีสร้างความดีลบล้างความผิด ซึ่งร้อยตำรวจเอกเจ้าราชบุตร ก็สามารถกระทำงานที่มอบหมายสำเร็จคือตีพวกกองโจรเงี้ยวจนแตกพ่ายไป ได้รับทรัพย์สินจับเชลยกลับมาเป็นจำนวนมาก

ในปีต่อมา พ.ศ. 2446 เจ้าสุริยพงษ์ผริตเดช เจ้าเมืองน่าน ได้ขอย้ายเจ้าราชบุตรไปรับราชการที่เมืองน่าน และขอรับพระราชทานสัญญาบัตรเป็นเจ้าราชดำนัย อันเป็นตำแหน่งใหม่ที่ไม่เคยมีมาก่อน ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ ทรงเห็นชอบด้วย เมื่อพิจารณา สาเหตุกบฏเงี้ยวเมืองแป้อาจแบ่งได้เป็น 2 ประการคือ

ประการแรก เกี่ยวกับสถานการณ์ทางการเมืองภายในเมืองแป้นับตั้งแต่ช่วงจัดการ ปกครองแบบเทศาภิบาล ซึ่งเป็นตอนที่รัฐบาลยุบเลิกฐานะเมืองประเทศราช และรวมอำนาจเข้าสู่ ส่วนกลาง ดังจะเห็นได้ว่าฐานะทางการเมืองนั้น เจ้าเมืองมีแต่เกียรติยศ ไม่มีอำนาจอย่างแท้จริง เพราะอำนาจสิทธิขาดตกเป็นของข้าหลวง ซึ่งเป็นข้าราชการที่ส่งมาจากส่วนกลาง ในทางด้านเศรษฐกิจก็ถูกตัดทอนผลประโยชน์ลงสร้างกรมไม่พอใจแก่เจ้าเมือง และ เจ้านายบุตรหลานทั้งหลายในแต่ละเมือง จึงปรากฏปฏิกริยาออกมาในลักษณะต่างๆ กัน เช่นที่เชียงใหม่เจ้านายบุตรหลานไม่พอใจเรื่องลดผลประโยชน์เป็นอันมาก เมืองแป้ตกอยู่ในสภาพลำบาก เนื่องจากในช่วงที่พระยาศรีสุทโธ (สิ่ง วิริยศิริ) ปฏิรูปการปกครอง พ.ศ. 2442 ได้จัดการอย่าง รุนแรงและบีบบังคับยิ่งกว่าเมืองอื่นๆ โดยไม่คำนึงถึงว่าเมืองแป้เพิ่งจะจัดการปกครองเป็นครั้งแรก พ.ศ. 2437 ในครั้งนั้น ด้านการคลังพระยาทรงสุรเดชยังผ่อนปรน ไม่ได้แบ่งเงินผลประโยชน์ของ เจ้าเมืองออกจากเงินแผ่นดิน ดังนั้น เจ้าพิริยเทพวงศ์จึงเก็บรักษาเงินปนกันหมด และนำเงินหลวงมาจ่ายในกิจการป่าไม้ของตนก่อน โดยเข้าใจว่าเป็นเงินของตน เมื่อพระยาศรีสุทโธตรวจสอบสวนการเงินก็พบว่าเงินหลวงขาดไป จึงสั่งกักขังเจ้าเมืองแป้ไว้จนกว่าจะหาเงินมาชดใช้ให้ครบภายใน 24 ชั่วโมง เจ้านายบุตรหลานต้องหาเงินมาชดใช้จนครบ เจ้าเมืองแป้จึงได้รับการปล่อยตัว นับเป็นการกระทำที่บีบบังคับจิตใจและไม่ให้เกียรติกัน นอกจากนี้ยังกำหนดอัตราการใช้จ่ายเงินของเจ้าเมืองแป้ไม่ให้จ่ายฟุ่มเฟือย เพราะฐานะทางเศรษฐกิจตกต่ำ จนกระทั่งกำหนดให้จ่ายเงินเพียงเดือนละ 2,000.-

•เขียนโดย Administrator•

•วัน•พุธ•ที่ 31 •ธันวาคม• 2014 เวลา 00:00 น. • - •แก้ไขล่าสุด• •วัน•พฤหัสบดี•ที่ 04 •เมษายน• 2013 เวลา 07:52 น. •

บาทและจะต้องขอยืมจากท้องพระคลังกองน

ประการที่สอง เนื่องจากเงี้ยวชาวเมืองและราษฎรพื้นเมืองให้การสนับสนุนกองโจรเงี้ยว การโจมตีเมืองแพร์ มิใช่มีแต่บรรดาเจ้านายเมืองแพร์เท่านั้นที่สนับสนุนพวกโจรเงี้ยว ชาวเมืองก็จับอาวุธขึ้นช่วยพวกกองโจรเงี้ยวด้วย ทั้งนี้ มีสาเหตุสืบเนื่องมาจากชาวเงี้ยวซึ่งเป็นชนกลุ่มน้อยจาก รัฐฉานเข้ามาอาศัยกระจัดกระจายอยู่ทั่วไปในมณฑลพายัพเป็นเวลานานแล้ว พวกเงี้ยวส่วนใหญ่มักเป็นผู้ทำมาหากินตามปกติและปะปนอยู่กับชาวบ้านเมืองแพร์ ทำให้มีความสนิทสนมกันเป็นอันดี เมื่อเกิดความทุกข์ยากลำบากใจจึงร่วมมือสนับสนุนทันที

การจัดรูปการปกครองเมืองแพร์ตามระบอบมณฑลเทศาภิบาลของเมืองแพร์ ปี พ.ศ. 2458 ทางราชการได้ประกาศให้รวมหัวเมืองฝ่ายเหนือขึ้นเป็นมณฑล โดยจัดให้เมืองแพร์ เมืองน่าน เมืองลำปาง รวมเป็นมณฑลเรียกว่ามณฑลมหาสุพรรณภูมิและให้ตั้งที่ว่าการมณฑลขึ้นที่จังหวัดลำปาง ผู้สำเร็จราชการมณฑล 3 ท่าน คือ - มหาเสวกตรี พระยาเพชรรัตนราชสงคราม (เลื่อง ภูมिरัตน) - จางวางตรี พระยาไกรเพชรรัตนสงคราม (ชม โชติกะทุกกะณะ) - มหาเสวกโท พระยาเดชาอนุชิต (หนาบุนนาค) ปี พ.ศ. 2469 ทางราชการได้สั่งให้รวมมณฑลมหาสุพรรณภูมิกับมณฑลพายัพดั้งเดิม มีที่ว่าการมณฑลตั้งอยู่ที่เมืองเชียงใหม่ ปี พ.ศ. 2476 ทางราชการยกเลิกการปกครองแบบมณฑลเทศาภิบาล ประกาศใช้ พระราชบัญญัติจัดระเบียบบริหารราชการแผ่นดินใหม่ โดยแบ่งเป็นภาคๆ เมืองแพร์จัดอยู่ในภาคที่ 5 ที่ทำการภาคตั้งอยู่ที่จังหวัดลำปาง ขึ้นกับกระทรวงมหาดไทย ต่อมาปี พ.ศ. 2500 ทางราชการได้ประกาศยกเลิกการปกครองแบบภาค ให้ทุกจังหวัดขึ้นตรงรัฐบาลกลางที่กรุงเทพมหานคร

